

Ocene in poročila

Mojca Šorn: Življenje Ljubljančanov med drugo svetovno vojno. Ljubljana : Inštitut za novejšo zgodovino, 2007, 499 str. (Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones ; 6)

Monografija je sintetičen pregled oziroma prerez skozi vse plasti življenja Ljubljančanov v času druge svetovne vojne. Delo sestavljajo (pol)avtonomni sklopi, v katerih so zaokroženo predstavljene posamezne plasti življenja, vendar pa je poudarek na sintezi. Posamezen (pol)avtonomni sklop se sicer lahko bere kot neodvisen del, vendar dobi pravi smisel šele v celoti – sintezi, ki je v tem primeru življenje Ljubljančanov. Bralec torej ne bo dobil popolne informacije o npr. šolstvu ali kulturi, za to so namenjene analitične monografije, pač pa sta šolstvo oziroma kultura predstavljena le kot del oziroma plast celote. Plasti življenja so v posameznih

(pol)avtonomnih sklopih predstavljene po 3-stopenjskem modelu: predvojno stanje – stanje v času italijanske okupacije – stanje v času nemške okupacije (do konca vojne). V prikazih avtorica prepleta uradne statistične podatke z zgodbami iz vsakdanjega življenja (iz korespondence, časopisnih člankov ali osebnih dnevnikov), tako da bralec lahko spozna oba aspekta – uradnega in osebno doživljanje prebivalcev.

Osrednja tema monografije je razumljivo preskrba, saj ta v vojni in podobnih "izrednih razmerah", poleg neposredne vojne nevarnosti predstavlja civilnemu prebivalstvu največjo težavo. Tako lahko skozi vsa vojna leta spremljamo vedno večje pomanjkanje in spremljajočo draginjo živil, kuriv ipd. ter bolj ali manj uspešne ukrepe oblasti, da bi to pomanjkanje ublažili (nakaznice...). Proti koncu vojne so se razmere zaostriale do te mere, da se je zlomila celo črna borza. Zanimivo je, da je Ljubljano pred še večjim pomanjkanjem in lakoto rešil njen "agrarni" značaj, saj so več kot 50% mestne površine predstavljali vrtovi in njive, ki so se jim med vojno pridružili še vrtovi po mestnih parkih. Preskrbo Ljubljane pa je zavirala meja med Italijo (Ljubljansko pokrajino) in Reichom, ki je potekala severno od mesta in ga tako odrezala od njegovega naravnega zaledja (Gorenjska), ki ga nista mogla nadomestiti Dolenjska in Notranjska, ter pretrganje trgovinskih stikov s srednjo Evropo in preusmeritev k Italiji. Dodatno so pomanjkanje zaostrovali tudi okupatorjevi ukrepi (policijska ura, obžičenje) ter številni begunci in povratniki. Pomanjkanje je vplivalo na vse ostale sloje življenja. Spremenila se je vloga žensk, ki so poleg gospodinj postale tudi družinski ekonomski. Praznovanja so postala skromnejša, šolanje je bilo moteno tako zaradi zasedb šolskih poslopij s strani vojske kot tudi zaradi številnih alarmov. Tudi ko je pouk potekal, so bile učilnice zaradi pomanjkanja kuriva nezakurjene.

Vendar kljub vsem težavam družabno življenje v Ljubljani ni zamrlo. Meščani so še vedno radi odhajali na promenado v Tivoli, pomembno vlogo so ohranile nedeljske maše in procesije, poleti pa so oživela kopaljšča.

Skozi celo vojno je v Ljubljani naraščala nevarnost zračnega napada, na katerega so se oblasti pripravljale že pred vojno. Zanimiv je bil tudi odnos prebivalcev do vse pogostejših zračnih alarmov, ki jih v začetku vojne niso upoštevali, nato pa vedno bolj. Na stalno nevarnost zračnega napada so Ljubljančane opozarjale zatemnitve in intenzivna gradnja

zaklonišč. Zračna nevarnost je dosegla vrh marca 1945, ko je Ljubljana dejansko postala tarča zavezniškega bombardiranja.

Monografiji vsekakor manjka vsaj en pregleden zemljevid Ljubljane tistega časa, saj se je mesto od druge svetovne vojne pa do danes temeljito spremenilo in predvsem razširilo, tako da imajo danes v monografiji omenjeni deli mesta in okoliške vasi popolnoma drugačno prostorsko in funkcionalno dimenzijo. Tak zemljevid bi imel tudi čisto praktično funkcijo, saj bi bralec, ki npr. Ljubljane ne pozna tako dobro, veliko lažje sledil besedilu. Šele skupaj s takim zemljevidom bi dobil smisel tudi grafični prikaz obzičene Ljubljane, ki je predstavljen v monografiji. Poleg preglednega zemljevida bi monografijo lahko obogatili tudi številni tematski zemljevidi (npr. razširjenost vojnih vrtov, obseg tramvajske proge...).

Postavlja se tudi vprašanje, zakaj avtorica uporablja izključno stolpčne grafikone, ki v marsikaterem primeru niso optimalne rešitve za prikaz podatkov, navedenih v monografiji. Tako npr. bi bila za prikaz dvigovanja cen življenjskih potrebščin boljša rešitev uporaba črnega grafikona. Avtorica bi pri navajanju statističnih podatkov lahko tudi večkrat uporabila raznovrstne grafikone, ki so bistveno učinkovitejša metoda prikazovanja (statističnih) podatkov kot samo besedilo. Najbolj očiten tak primer je prikaz smrtnosti v Ljubljani v letih vojne; že en sam kombinirani črtni grafikon bi zaobjel vse podatke o vzrokih in številu smrti za vsa vojna leta. Tak grafikon bi tudi veliko bolj nazorno prikazal povečevanje števila smrti zaradi tuberkuloze kot posledice vedno hujšega pomanjkanja.

Kljub očitanim tehničnim pomanjkljivostim gre za dobro strukturirano delo, namenjeno tako ožji, strokovni, kakor tudi širši javnosti, ki bo kar nekaj časa temeljno oziroma izhodiščno delo za preučevanje socialne zgodovine Ljubljane med drugo svetovno vojno.

Sebastijan M. Jarb

Čežarji in Pobegi: včeraj, danes, jutri : krajevni zbornik (ur. Vlasta Beltram). Pobegi, Čežarji : Krajevna skupnost, 2007, 284 str.

Ob 110. obletnici nastanka Posojilnega in konzumnega društva Pobegi je izšel krajevni zbornik "Čežarji in Pobegi: včeraj, danes, jutri", ki območje krajevne skupnosti predstavlja z geografskega, zgodovinskega, etnološkega, kulturnega in društvenega

vidika. V njem 10 avtorjev z 12 prispevki popelje bralca skozi zgodovino obeh naselij od antike do današnjih dni. Zborniku so dodane tudi tri geografske karte, in sicer: dve reprodukciji franciscejskega katastra, ki ju hrani Državni arhiv v Trstu, in izredno povedna karta kartografa Andreja Herakoviča z vpisanimi ledinskimi imeni omenjenega območja, ki so jih zbrali člani Kulturnega društva Pobegi–Čežarji. Primerjava kart omogoča vpogled v prostorski razvoj in širjenje vasi.

Najstarejši najdeni materialni ostanki z območja današnje krajevne skupnosti Pobegi–Čežarji segajo v čas rimske dobe. Arheolog Radovan Cunja najdišča na nekoliko širšem področju koprškega zaledja opredeljuje kot rimske vile rustike oz. podeželske dvorce in jih povezuje z gojenjem vinske trte, oljke in drugih kultur. Na osnovi najdb je težko govoriti o strnjeni poselitvi obravnavanega območja, saj je najden le pokop v amfori iz Čežarjev in "afriška" oljenka, ki je bila razširjena v času od 4. do 6. stoletja. V neposredni bližini naselja je omembe vredna še najdba bronastih novcev iz 4. stoletja in posamezne najdbe iz Pečkov ter Kortine pri Sv. Antonu. Zaenkrat niso znane najdbe, ki bi izpričale poselitev od 5. stoletja in nato skozi zgodnji srednji vek. Po vsej verjetnosti se je v tem nemirnem času preseljevanj poselitev iz nižjih, nezavarovanih predelov premaknila na vrhove vzpetin (npr. Predloka) in v druge bolj zavarovane lege (npr. koprski otok).

